

**KUNSKAP FÖR FRAMTIDEN -
TRYGGHET FÖR FLER
OCH KONKURRENSKRAFT
FÖR SVERIGE**

Socialdemokraterna

Innehållsförteckning

Kunskap för framtiden	3
Nya kunskapsreformer bygger Sverige starkt.....	5
1. Utbildning för att växa och växla	7
En Växa- och växlareform – för trygghet och möjligheter.....	7
Omställning till ett nytt land.....	10
Ett digitalt språng inom välfärden.....	12
Kraft att rusta i sämre tider.....	12
2. Utbildning som leder till jobb	13
Fler skickliga yrkesarbetare kräver attraktiva yrkesprogram	14
Ett brett utbildningsutbud i hela landet som möter arbetsmarknadens behov	14
Fler ska studera vidare.....	15
Våra välfärdsyrken ska bli mer attraktiva.....	17
3. En gedigen grund att stå på	19
Alla ska nå gymnasiekompetens.....	20
Sverige behöver fler kunniga lärare	21
Avslutande ord	23

Kunskap för framtiden

Sverige är ett av världens mest fria, jämlika, innovativa och konkurrenskraftiga länder. Vår framgång har byggts av en arbetarrörelse som förstår vikten av kunskap och bildning och som välkomnar förändring. Socialdemokratins strävan har alltid varit att göra det möjligt för var och en att få en bra start i livet, att utvecklas som människa och att kunna hitta nya vägar när jobben förändras, så att alla kan vara med och bygga vårt samhälle.

Kunskap och bildning har aldrig varit viktigare än nu. I en tid när demokratin utmanas av extremism och falsk propaganda utgör den varje människas bästa försvar och vårt fria samhälles främsta värn. När klyftor cementeras redan i barndomen är rätten till en jämlik kunskapsskola den starkaste murbräckan mot klassamhället. I en orolig värld behöver den som kommer till Sverige lära sig svenska och ges goda möjligheter att snabbt skaffa sig den kunskap som krävs för att komma i arbete och bli en del av samhället. När klimatförändringarna riskerar att förändra allt behövs ökad kunskap för att begränsa uppvärmningen och förändra vår livsstil. Utbildning ska bidra till ekonomisk, social och miljömässigt hållbar utveckling.

I en tid av stora förändringar krävs mer kunskap. När digitalisering och automatisering skapar nya möjligheter förändras jobben i snabb takt. Då krävs ökad kompetens för alla att kunna utvecklas och ta nya kliv i arbetslivet. När kraven på välfärden ökar i hela landet behövs nya färdigheter för att ta tillvara ny teknik och utveckla mer effektiva arbetssätt. När den globala konkurrensen hårdnar ska Sverige kliva fram för att fortsätta konkurrera med kunskap och innovation.

Sverige ska vara ett land i framkant av utvecklingen. Ett modernt land där välstånd och jämlikhet går sida vid sida. Därför har vi socialdemokrater genom tiderna kämpat för att den styrka och de möjligheter som följer av utbildning ska komma alla till del. Det är en politisk kamp som förts mot den politiska höger som tvärtom velat göra bildning till ett privilegium för ett fåtal. Det är i grunden en kamp som handlar om klyftorna i vårt samhälle – där vi socialdemokrater tar strid för att bekämpa dem när andra vill låta dem bestå eller till och med växa.

Det handlar också om Sveriges styrka. Utan investeringar i utbildning sätts vår produktivitet och vår förmåga till innovationer på spel. Vår styrka riskerar att försämrans i den internationella konkurrens som blir allt hårdare. Människor riskerar att fastna i jobb som inte erbjuder vare sig utveckling eller trygghet. Utan gemensamma satsningar på utbildning får vi ökad ojämlikhet och förstärkt polarisering. En sådan utveckling ger bränsle åt populism och sätta tilltron till det demokratiska samhället på spel.

För oss socialdemokrater är det självklart att 2020-talet ska mötas med jämlikhet och kunskap för framtiden. Nya steg ska tas för att alla ska kunna lära nytt genom hela livet. Vi ska bryta normer

och strukturer som påverkar människors val av yrke. Förändringar som kan kännas skrämmande kan vändas till möjligheter och ökat välstånd för alla. Den som är beredd att satsa och lära nytt ska mötas av möjligheter att göra det. Den som vill eller måste växla spår i arbetslivet ska ges redskap för att klara det. Det krävs för att alla som kan jobba ska jobba, och för att alla ska känna att de är en del av samhällsbygget.

Det kräver en gemensam kraftsamling. Möjligheter till utveckling och förändring ska tas tillvara. Hinder som håller människor tillbaka ska rivas.

Kunskap är trygghet. Kunskap är styrka. Kunskap är makt. Den ska delas av oss alla.

Nya kunskapsreformer bygger Sverige starkt

Sverige behöver nya kunskapsreformer för att öka tryggheten och stärka jämlikheten i en tid av stora och snabba förändringar. Vi vill göra en kraftsamling för att stärka kompetensförsörjningen. Tio nya reformer är av särskild vikt för att bygga Sverige starkt:

1. Sverige behöver en Växa- och växlareform – en bred reform för att stärka det livslånga lärandet. Det ger människor möjlighet att växa och att utvecklas i arbetslivet. Studiemedelssystemet ska förändras för att passa yrkesverksamma vidareutbildning. Genom trepartssamtal vill vi gemensamt utveckla lösningar för att stärka kompetensutvecklingen och omställningsförmågan hos breda löntagargrupper.
2. Särskilda omställningsuppdrag ska ges till yrkeshögskola och högskola med krav på att erbjuda relevanta kurser och program till yrkesverksamma, som anpassas utifrån deras behov och förutsättningar för kompetensutveckling.
3. Ett nationellt samverkansprogram om lärande i arbetslivet ska inrättas. Det ska utveckla lärandet på arbetsplatsen och ta tillvara digitaliseringens möjligheter för kompetensutveckling.
4. Det ska finnas ett brett och likvärdigt utbildningsutbud i hela landet anpassat till arbetsmarknadens behov. Ett regionalt planeringsansvar ska införas för gymnasiet och vuxenutbildningen. Arbetsmarknadsutbildningen och utbildning på yrkeshögskola och högskola ska i högre utsträckning dimensioneras efter arbetsmarknadens behov, nationellt, regionalt och lokalt. En del av yrkeshögskolans utbud ska ges en permanent struktur för att möta långsiktiga regionala utbildningsbehov.
5. Antalet utbildningsplatser på yrkeshögskola och högskola ska öka med minst 30 000 till år 2025. Den könsmässiga, sociala och geografiska snedrekryteringen till högre studier ska brytas. Fler lärcentrum ska inrättas så att utbildning på yrkeshögskola och högskola blir tillgänglig för fler.
6. Yrkesvux ska utvecklas till en brygga för vuxna att yrkesväxla till ett bristyrke. Även den som tidigare läst ett högskoleförberedande program eller som studerat på universitet ska kunna yrkesväxla genom yrkesvux. De teoretiska delarna av yrkesvux ska gå att läsa nätbaserat, öppet för alla, och det ska bli möjligt att läsa yrkesvux på fler språk än svenska eller med förstärkt språkstöd för att snabba på nyanländas etablering.
7. Ett digitalt språng i välfärden ska tas – en satsning på kompetensutveckling inom digital teknik och annan välfärdsteknik anpassat för de anställda inom respektive välfärdsverksamhet.
8. Studie- och yrkesvägledningen ska finnas genom hela livet, bland annat genom att det förs in i timplanen för grundskolan och att vuxna ska ha tillgång till modern nätbaserad studie- och yrkesvägledning.
9. Gymnasieskolans ska rustas som bildningsinstitution och se till att alla unga förbereds för arbetsmarknaden och vidare studier. Introduktionsprogrammen ska göras om från

grunden, yrkesutbildningarna uppvärderas och ämnesbetyg införs. Gymnasieskolans finansiering ska viktas så att mest resurser går till de skolor som behöver det bäst.

10. Läraraspiranter, en ny nationell utbildningsform, ska införas så att läraraspiranter kan anställas på deltid i skolan med lön från dag ett samtidigt som de studerar på deltid till lärare.

Socialdemokraterna presenterar i detta program reformer för kompetensförsörjning i en tid av snabb förändring. Programmets första kapitel fokuserar på det livslånga lärandet och där presenteras reformer för att göra det lättare att växa inom sitt yrke eller växla yrkesbana. Det andra kapitlet fokuserar på reformer för att komma åt de stora kompetensbrister som i dag håller Sverige tillbaka, och reformer för en välutbildad befolkning i hela landet som har rätt kompetens för jobben. Programmet avslutas med ett tredje kapitel med fokus på att alla ska ha en gedigen kunskapsgrund att stå på inför vuxenlivet samt lösningar på lärarbristen – en grundförutsättning för att lyckas med de övriga reformerna i detta program.

1. Utbildning för att växa och växla

Att kunna utvecklas och ha möjlighet att hänga med när jobb förändras och försvinner betyder trygghet för arbetstagare och konkurrenskraft för Sverige. Men långt ifrån alla får kompetensutveckling i arbetslivet. Sämst möjligheter att lära nytt får den som har kort utbildning. Dessutom har utvecklingen på arbetsmarknaden under lång tid inneburit fler otrygga jobb där lärande uteblir, oftare för kvinnor än för män.

Att byta bana kan i dag vara ett allt för stort steg att ta. För den som står mitt i yrkeslivet blir klivet till utbildning många gånger svårt. Ekonomin sätter stopp. Tillgången till utbildning brister och det kan vara svårt att få kunskap om vilka vägar som finns och leder framåt. Det hejdar den som vill ta nya steg i arbetslivet. Det riskerar att skapa vantrivsel och ohälsa. Det gör det svårare att kunna och orka jobba längre. Det sätter upp hinder för den som haft ett tungt arbete och själv vill byta bana för att hälsan säger ifrån.

Undersköterskan som vill bli expert på välfärdsteknologi ska kunna bli det. Golvläggaren som slitit ut sina händer ska kunna växla spår till arbetsledare. Gruvarbetaren som vill använda sina tekniska färdigheter för att satsa på en bana som programmerare ska möta goda chanser att ta det klivet och journalisten som vill utbilda sig till elektriker ska kunna satsa på det. Banktjänstemannen som ser digital teknik förändra arbetsuppgifterna i grunden ska kunna ta de steg som krävs för att i takt med den utvecklingen stärka sin kompetens.

Möjligheter för alla människor att genom hela livet ta del av bildning och att utvecklas i arbetslivet är avgörande för hela samhällets styrka. Sverige ska vara världsledande på kompetensutveckling. Det livslånga lärandet i arbetslivet ska därför mätas och följas upp. Tillsammans med arbetsmarknadens parter vill vi formulera offensiva mål för att öka allas lärande genom hela arbetslivet. Dessa mål ska omfatta kvinnor och män, unga och gamla, arbetstagare med eller utan funktionsnedsättning och med kort utbildning likväl som lång. Och de ska gälla på stora arbetsplatser såväl som små.

Den svenska modellen ska utvecklas för att ge människor trygghet och fler möjligheter när jobben förändras.

En Växa- och växlareform – för trygghet och möjligheter

Det livslånga lärandet gör att varje människa kan växa under hela livet – som aktiv samhällsmedborgare och skicklig yrkesperson. Genom lärandemöjligheter i samhället som omfattar alla kan fler ta nya steg inom sin bransch eller byta bana i arbetslivet. Det ger omställningskraft och bygger Sverige starkt. Därför ska en Växa- och växlareform genomföras.

Studiemedelssystemet ska passa yrkesverksamma. Utbildning ska vara möjligt vid fler tillfällen i livet. Flexibiliteten ska öka så att studiemedlet blir relevant för fler grupper och livssituationer och möjligheten att jobba och studera samtidigt ska förbättras. Det kan handla om att göra det möjligt för yrkesverksamma att använda studiemedel i en annan takt och på andra nivåer. Studiemedelssystemet ska vara generöst för kortutbildade och skapa drivkrafter att vidareutbilda sig till vissa bristyrken. Systemets övre åldersgränser ska ses över i syfte att bättre stödja ett livslångt lärande.

Yrkeshögskolan och högskolan ska ges särskilda omställningsuppdrag. Det ska vara möjligt för yrkesverksamma att parallellt med arbete läsa kurser och program på yrkeshögskolan och högskolan. I hela landet ska det finnas ett relevant utbud för yrkesverksammas kompetensutveckling som ska kunna läsas på den tid, plats och i den studietakt som passar den som jobbar. Antalet fristående kurser och distansutbildningar ska öka. Förutom hela yrkesutbildningar ska Yrkeshögskolan erbjuda kortare kurser och påbyggnadsutbildningar. För att fler utbildningar ska kunna skräddarsys till vissa yrkesgrupper ska möjligheten att anordna uppdragsutbildningar inom ramen för yrkeshögskolan och högskolan förbättras.

Trepartssamtal för att stärka kompetensutveckling och omställningsförmåga. Starka och ansvarstagande parter på arbetsmarknaden har visat förmåga att gemensamt finna konstruktiva lösningar för att utveckla jobben och arbetstagares trygghet. Parternas arbete för att gemensamt utveckla lösningar för att stärka kompetensutvecklingen och omställningsförmågan hos breda löntagargrupper ska främjas. Staten bör arbeta för att tillsammans med parterna utforma och testa modeller för att stärka lärandet genom hela arbetslivet. Arbetsgivare har, och ska fortsatt ha, ansvar för att alla anställda får den kompetensutveckling som behövs i arbetet. Varje arbetsgivare – offentlig och privat – ska leva upp till det ansvaret. Statens möjligheter att bidra med förbättrade förutsättningar för att öka lärandet i arbetslivet ska ses över.

Ett nationellt samverkansprogram för livslångt lärande i arbetslivet. Att arbetstagare får del av utbildning genom arbetslivet är viktigt för kompetensutveckling och det livslånga lärandet. Men lika viktigt är det dagliga lärandet på jobbet. Alla arbetsplatser ska vara lärandemiljöer – där formell utbildning kombineras med lärande i det dagliga arbetet. Även möjligheter till facklig utbildning och folkbildning på arbetsplatserna bör stärkas. De möjligheter till ökat lärande som följer med digitaliseringen ska tas till vara. Därför ska ett nationellt samverkansprogram inrättas. Det ska syfta till att i samverkan med näringsliv, offentliga arbetsgivare, fack, utbildningsanordnare och digitala innovatörer samla kunskap, utveckla och pröva metoder för att stärka det livslånga lärande i arbetslivet.

Förbättrad kompetensförsörjning som del i en samlad strategi för landsbygden. Att säkra kompetens inom näringsliv och offentlig sektor utgör en särskild utmaning på landsbygden. Bristen på utbildad personal drabbar kvaliteten i välfärden och begränsar ett aktivt näringsliv. Därför krävs insatser för att underlätta för arbetsgivare på landsbygden att attrahera och behålla

kompetent personal. Möjligheten att stärka incitamenten att bosätta sig och arbeta på landsbygden bör ses över. Hela landet ska kunna leva och växa.

Fler trygga jobb. Ett arbetsliv där trygghet, lärande och en god omställningsförmåga kommer alla till del kräver trygga anställningar med god arbetsmiljö. När anställningen utgör ett långsiktigt åtagande skapas de bästa förutsättningarna för ett produktivt och effektivt arbetsliv.

Tillsvidareanställning, heltid och kollektivavtal ska vara norm på svensk arbetsmarknad. Det ska alltid finnas objektiva skäl för en tidsbegränsad anställning. Därför ska allmän visstid avskaffas. Hyvling av arbetstider ska stoppas. Delade turer ska upphöra. När digitaliseringen ger nya möjligheter behöver det säkerställas att den inte innebär ett omodernt arbetsliv med fler otrygga jobb och försämrade möjligheter till utveckling.

Kompetenstrappor för att människor enkelt ska kunna vidareutbilda sig. Det ska vara möjligt ta nya kliv i sin bransch, till exempel från vårdbiträde till undersköterska eller från köksbiträde till kock. Utbildning ska vara tillgänglig i etapper som möjliggör stegvis utveckling – från påbyggbara yrkespaket för den som saknar gymnasieutbildning till utbildning med spets för att kunna specialisera sig. En nationell standardisering av vissa utbildningar ska genomföras så att de blir gångbara i hela landet, till exempel specialistutbildningar för undersköterskor.

Utbildning för att gå från sjukfrånvaro till jobb. Den som drabbats av ohälsa och sjukskrivning ska ges möjlighet till utbildning för att ställa om till nytt arbete. Rehabiliteringsersättningen ska ses över för att öka möjligheterna att studera under tid i rehabilitering, till exempel för att fullfölja en gymnasieutbildning eller skaffa sig en yrkesutbildning.

Akademisk kunskap ska göras tillgänglig för alla. Nätbaserad utbildning som är avgiftsfri och öppen för allmänheten, så kallade MOOCs (Massive Open Online Courses), gör det möjligt för människor att ta del av akademisk kunskap under hela livet och i hela landet. De kan användas som en del av en modern folkbildning som ger breda grupper tillgång till kunskap och bildning för att utvecklas och lära nytt, och som också strävar efter att motverka faktaresistens och ge verktyg för att kritiskt möta desinformation och propaganda. Lärosätenas utbud och omfattning av öppna nätbaserade utbildningar ska öka. De ska ges spridning genom samverkan med folkbildningens aktörer och de arenor som folkbildningen skapar, där kunskap och bildning växer med samtal och diskussion som redskap. För att nätbaserad utbildning ska vara möjlig i hela landet är en fortsatt bredbandsutbyggnad nödvändig.

Studie- och yrkesvägledningen för yrkesverksamma ska stärkas. Den som vill utvecklas inom sin bransch eller växla spår i arbetslivet ska kunna göra ett klokt och välinformerat val utifrån god information om utvecklingen på arbetsmarknaden lokalt och regionalt. Alla ska därför ges tillgång till modern nätbaserad studie- och yrkesvägledning för att få kunskap om vilka möjliga vägar som finns och vad som behövs för att komma vidare.

Bättre möjligheter att få kunskaper och färdigheter validerade. Yrkesverksamma ska ha bättre möjlighet att få sin formella och icke formella kompetens validerad och utbildning bedömd. Var och en ska kunna skaffa sig ett intyg på vad man faktiskt kan och ges vägledning för att komplettera sin utbildning när det behövs. Det ska vara lätt för den enskilde att skaffa sig information om hur man går tillväga för att få sin kompetens validerad. Ett nationellt sammanhållet och finansierat system för validering behöver komma på plats. Branschvalideringen ska främjas så att fler branschmodeller av hög kvalitet kan tas fram och användas.

Ett folkbildningslyft för kunskap och demokrati. I en tid då folkstyret ifrågasätts är folkbildningen demokratins självförsvär. Folkbildningsorganisationerna finns i hela landet och ger människor möjlighet att forma sina liv, känna mening och göra sina röster hörda. Studieförbund och folkhögskolor har också stora erfarenheter av uppsökande och studieförberedande verksamhet för att samhällets utbildnings- och bildningsinsatser ska nå människor med kort formell utbildningsbakgrund. Stödet till folkbildningen bör stärkas.

Omställning till ett nytt land

För den som kommit till Sverige ska det gå snabbt att ställa om för arbete här. Det vinner alla på. Arbetet för att nyanlända ska komma snabbare i jobb har gett resultat. Tiden till arbete har nästan halverats under senare år. Men mer behöver göras för att utrikes föddas kompetens och drivkraft till arbete snabbt ska tas till vara – det gäller den som nyligen kommit till Sverige likväl som den som levt här en tid. Särskilt viktigt är det att höja utrikes födda kvinnors sysselsättning. Att utrikes födda kvinnor får den frihet och självständighet som följer av arbete och egenförsörjning ska prioriteras högt.

Kompetens ska tas till vara på bästa sätt. Kompetens och vilja till arbete hos nyanlända kvinnor och män ska tas väl tillvara på en arbetsmarknad med stora behov av att anställa. De snabbspår till bristyrken som tagits fram tillsammans med arbetsmarknadens parter ska utvecklas. De lokala jobbspår som innebär handfast arbete tillsammans med arbetsgivare skapa skräddarsydda vägar till jobb ska byggas ut. Etableringsjobb ska införas tillsammans med arbetsmarknadens parter för att ge bland annat de nyanlända som behöver det att jobba och samtidigt skaffa sig de kunskaper och erfarenheter som behövs på arbetsmarknaden – det stärker etableringen samtidigt som arbetsgivarnas kompetensförsörjning underlättas. Nyanlända med yrkeskunskaper ska snabbt kunna validera och komplettera sin utbildning. Det ska gå snabbt att få en utländsk utbildning granskad och ansöka om legitimation för yrken som kräver det. Den som har kompetens ska inte hindras av fördomar, diskriminering på arbetsmarknaden ska motverkas.

Utbildning ska ta fler nyanlända till jobb. Nyanlända som behöver utbildning för att kunna få jobb ska ta del av utbildning – därför har en utbildningsplikt införts. För att den som är nyanländ

snabbt ska kunna utbilda sig till jobb ska det vara möjligt att läsa yrkesutbildningar med förstärkt språkstöd. I vissa fall ska delar av yrkesvux kunna läsas på deltagarnas modersmål, parallellt med studier i svenska. I yrkesutbildningar till kontaktyrken inom till exempel vård och omsorg behövs god utbildning i svenska.

Nyanlända ska lära sig svenska snabbare. En språkplikt ska införas så att det blir obligatoriskt för asylsökande att delta i språkundervisning. Användningen av digitala verktyg ska öka för att säkerställa god tillgång till individanpassad språkträning. Den som har försörjningsstöd och behöver kunna bättre svenska för att komma i arbete ska ta del av språkundervisning. För att nyanlända som är föräldralediga ska ges möjlighet att förbättra sina språkkunskaper ska tillgången till språkskolor för vuxna och öppna förskolor med språkträning för föräldrar öka. Kommunerna ska ta ansvar för att göra det möjligt för föräldralediga att ta del av språkträning.

Svenska för invandrare (SFI) ska reformeras. All SFI-utbildning ska hålla hög kvalitet. Upphandlingssystemet ska ses över. Stödet för personer med kort utbildning ska öka. Det ska ställas tydligare krav på progression i lärandet och undervisningen ska bättre anpassas utifrån deltagarnas förutsättningar, både vad gäller kunskaper i det svenska språket och vana att lära. Digitala verktyg kan göra att undervisningen individanpassas och att fler får hjälp till självstudier. Fler ska kunna kombinera SFI med arbetspraktik eller annan utbildning som stärker chanserna till jobb. Undervisningen ska kunna anpassas till de språkkunskaper som behövs inom det yrke som är aktuellt.

Anställda ska kunna lära sig bättre svenska på jobbet. Tillsammans med arbetsmarknadens parter vill vi utforma modeller för att utveckla det svenska språket hos anställda som behöver det. Det kan handla om kurser och utbildningar och om att utveckla tekniska hjälpmedel eller coachning på arbetsplatsen.

Folkbildningen ska tas tillvara för att korta vägen till jobb. Samverkan med civilsamhälle och folkbildning ska utvecklas för att stärka nyanländas etablering i samhället och på arbetsmarknaden. Folkbildningens uppsökande och studiemotiverande verksamhet och arbete med språk- och samhällsorientering ska därför stöttas.

Arbetskraftsinvandring av kvalificerad arbetskraft inom bristyrken ska underlättas utan att riskera lönedumpning. Arbetsgivare ska kunna söka internationellt efter kompetens när den saknas på svensk arbetsmarknad. Därför ska handläggningen underlättas och kortas. Möjlighet till talangvisum för personer med eftertraktad kompetens ska ses över och vissa utländska beskickningar få i uppdrag att arbeta med att rekrytera viktig bristyrkeskompetens till Sverige. Arbetskraftsinvandring ska styras av arbetsmarknadens behov och svenska kollektivavtal ska gälla. Åtgärder ska vidtas för att förhindra lönedumpning och arbetsgivare som utnyttjar arbetskraftsinvandrare ska möta kännbara påföljder.

Ett digitalt språng inom välfärden

Genom förändrade arbetssätt och ny digital teknik kan stora delar av välfärdens verksamhet utvecklas och förbättras. Men då behöver den digitala utvecklingen drivas av och i nära samarbete med de anställda.

Tillsammans med professionerna ska det genomföras ett digitalt språng i välfärden.

Kompetensutveckling inom digital teknik, anpassat för respektive välfärdsverksamhet, ska genomföras. En översyn av hur digitala hjälpmedel, robotik och AI kan utvecklas, användas och förbättras ska göras i samarbete mellan stat, kommuner och landsting. Kompetensutveckling till chefer som ska leda arbetet med att implementera tekniken är centralt. Sverige ska bli bäst i världen på att ta tillvara digitaliseringens möjligheter.

Kompetensutveckling för klimatsmart välfärd. Välfärden, såväl som hela samhället, ska göras klimatneutralt kommande årtionden. Det kräver att alla verksamheter utvecklas för att möta nya hållbarhetskrav. Upphandlingar, transporter, byggnader, livsmedel – allt måste genomgå stora förändringar kommande år och kommer att kräva ny kompetens för hållbara processer och tekniker. Det krävs därför satsningar på kompetensutveckling för klimatsmart välfärd.

Kraft att rusta i sämre tider

När konjunkturen vänder nedåt tilltar omvandlingstakten på arbetsmarknaden. Då ska Sverige stå rustat för att klara sämre tider och för att rusta människor inför att konjunkturen åter vänder uppåt. Arbetstagares kompetens ska tas tillvara och utvecklas så att fler kan behålla jobbet eller ställa om till nytt jobb.

Det svenska systemet med statligt stöd vid korttidsarbete ska förbättras. För att säkra kompetens och konkurrenskraft vid kraftig lågkonjunktur behövs ett bättre system för korttidsarbete som gör det möjligt att undvika omfattande uppsägningar. Det ska ge möjlighet till kompetensutveckling och samtidigt trygghet för den som får behålla sin anställning.

Arbetslöshetsförsäkringen ska vara en omställningsförsäkring att lita på. Taket i arbetslöshetsförsäkringen ska höjas med målet att de allra flesta ska ha 80 procent av sin tidigare lön i ersättning. Försäkringen ska utvecklas så att fler omfattas av en förutsebar ekonomisk trygghet vid arbetslöshet.

En omstart för arbetsmarknadsutbildningen. Tillsammans med det reguljära utbildningssystemet ska arbetsmarknadsutbildningen för arbetslösa kunna svara mot regionala kompetensbehov. Den ska fungera som ett snabbfotat verktyg för att ge arbetslösa möjligheter att snabbt skaffa sig de kunskaper och färdigheter som efterfrågas på arbetsmarknaden. I en svag konjunktur ska arbetsmarknadsutbildningen snabbt kunna skalas upp för att fungera som språngbräda till nytt jobb för den som drabbas av arbetslöshet.

2. Utbildning som leder till jobb

Trots att det fortfarande är många som inget hellre vill än att jobba har arbetsgivare svårt att hitta rätt kompetens. Bilmekaniker, bagare, ingenjörer, elektriker, svetsare, undersköterskor och sjuksköterskor – listan på bristyrken är lång. Det finns i dag omkring 120 000 lediga jobb som inte tillsätts, samtidigt som omkring 350 000 människor är arbetslösa.

Bristen på rätt kompetens är i dag det största tillväxthindret för företag i Sverige. Den bromsar möjligheterna att utveckla välfärden. Den håller människor tillbaka. Utbildningssystemet måste bli bättre på att rusta människor med de kunskaper och färdigheter som efterfrågas av välfärden och näringslivet.

Allt för många saknar en gymnasieutbildning och har därför mycket svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Det fallande intresset för yrkesprogrammen efter 2011 års gymnasiereform har kraftigt försvagat skolans förmåga att förse näringsliv och välfärd med utbildad arbetskraft. Under senare år har trenden vänt, men fortfarande är det för få elever som väljer en yrkesutbildning. I stället väljer en stor andel ett högskoleförberedande program, för att sedan välja bort högre studier och utan yrkesfärdigheter försöka etablera sig på arbetsmarknaden.

Det är också för få som läser vidare på yrkeshögskola eller högskola och väljer en utbildning mot ett bristyrke. En stor grupp som har föräldrar med kort utbildning väljer fortfarande bort vidare studier, även om de har höga betyg från gymnasieskolan. Betydligt färre studerar vidare på landsbygden och ojämställdheten är stor. Bland 30–34-åringarna är det bara 45 procent av männen jämfört med 58 procent av kvinnorna som slutfört en eftergymnasial utbildning. Männen halkar efter. Klyftan mellan stad och landsbygd vidgas.

Genom 100 000 nya platser inom ramen för kunskapslyftet förbättras utbildningsmöjligheterna i hela landet. Men dagens utbildningsutbud möter ändå inte arbetsmarknadens behov. Varken utbildningsutbud eller arbetsmarknadspolitik är i tillräcklig utsträckning planerad utifrån regionala behov. Det saknas en sammanhållen offentlig planering och styrning och ett likvärdigt utbildningsutbud över hela landet.

Därmed säkras inte nödvändiga bristyrkesutbildningar, varken regionalt eller nationellt. De gymnasiala yrkesutbildningarna är för få, elevunderlaget för litet och kostnaderna för dyra program är många gånger en för stor ekonomisk risk att ta för enskilda huvudmän. Vuxenutbildningens system med ständiga entreprenadupphandlingar fungerar dåligt och skapar en ryckighet i verksamhetens förutsättningar och planering. Arbetsmarknadsutbildningen fyller inte den roll den ska – att rusta arbetslösa för att snabbt kunna möta kompetenskraven hos lokala arbetsgivare som behöver anställa. Yrkeshögskolan kan i dag inte möta permanenta

kompetensförsörjningsbehov och högskolan dimensioneras inte tillräckligt utifrån vilka akademiker som behövs på arbetsmarknaden.

Sverige behöver en rad reformer för att utbildning som leder till jobb ska bli tillgängligt för fler. Att säkra bristyrkesutbildningar är också ett arbetsgivaransvar.

Fler skickliga yrkesarbetare kräver attraktiva yrkesprogram

Gymnasieskolans yrkesprogram utgör basen i kompetensförsörjningen. Fler ska välja en yrkesutbildning på såväl gymnasial som eftergymnasial nivå. Fler ska vilja välja och känna stolthet i en yrkeskarriär. Yrkesarbete ska uppvärderas och yrkesskicklighet synliggöras.

Yrkesprogrammen ska bli mer attraktiva. Alla gymnasieprogram ska leda till grundläggande högskolebehörighet. Samverkan mellan staten, huvudmännen och arbetsmarknadens parter ska fördjupas. Lärlingsutbildningarna ska stärkas och yrkescollege ska fortsätta utvecklas. De nationella branschråden ska göras om så att arbetsmarknadens parter ges ett större inflytande över yrkesprogrammets utformning. Kvaliteten i och tillgången på det arbetsplatsförlagda lärandet behöver säkras och fler ska ges möjlighet att läsa ett relevant yrkespaket på väg mot en fullständig gymnasieexamen.

Ett brett utbildningsutbud i hela landet som möter arbetsmarknadens behov

Den offentliga styrningen och planeringen av utbildningsutbud ska stärkas så att de lokala, regionala och nationella arbetsmarknadsbehoven kan mötas. Ett brett och likvärdigt utbud av utbildningar av hög kvalitet ska finnas att välja på – oavsett var i landet du bor och var i livet du befinner dig.

Utbildningar som arbetsmarknaden efterfrågar ska finnas i varje arbetsmarknadsregion. Ett regionalt planeringsansvar för gymnasial utbildning ska införas, med tydligt lokal förankring, så att ett brett utbud av gymnasieprogram och yrkesvuxutbildningar säkras i hela landet. Den offentliga styrningen av etableringar ska öka, liksom arbetsmarknadsanknytning för att säkra kvaliteten på alla utbildningar. För vissa små yrkesområden behöver staten ta ett särskilt ansvar, exempelvis genom att utveckla branschskolor. Arbetsmarknadsutbildningen ska reformeras så att den återfår sin roll att snabbt kunna svara mot tillfälliga regionala kompetensbehov. En del av Yrkehögskolans utbildningsutbud ska ingå i en permanent regional struktur för att säkra stadigvarande efterfrågan på kvalificerad yrkeskompetens. Högskolans utbildningsutbud ska i högre utsträckning styras och dimensioneras i samverkan med arbetsgivare för att säkra kompetensförsörjningen av bristyrken.

Det regionala arbetet med kompetensförsörjning ska utvecklas. Den regionala samordning och den ökade samverkan som de regionala kompetensplattformarna har skapat på flera håll i landet ska tas tillvara och utvecklas. För att arbetet med kompetensförsörjning ska vara framgångsrikt krävs ett nära samspel mellan nationella, regionala och lokala satsningar där mål och insatser samordnas och kompletterar varandra. De skillnader som finns mellan regioner vad gäller förutsättningar att driva och finansiera arbetet med kompetensförsörjning behöver mötas från nationell nivå.

Yrkesvux ska utvecklas till en brygga för vuxna att yrkesväxla till ett bristyrke. När ett brett utbildningsutbud säkrats utifrån det regionala arbetsmarknadsbehovet behöver fler ges möjlighet att studera inom den gymnasiala yrkesutbildningen. För att klara kompetensförsörjningen måste yrkesvux rikta sig till bredare grupper än i dag, inte bara de med kortast utbildning. Trots ett tidigare beslut i livet om att läsa ett högskoleförberedande gymnasieprogram eller att studera på universitetet ska det vara möjligt att yrkesväxla till exempelvis elektriker eller undersköterska. Vid konkurrens om platserna ska den som har störst behov av utbildning prioriteras.

Yrkesvux ska göras möjlig att läsa nätbaserat. Genom att dra nytta av digitaliseringens möjligheter ska det bli enklare att välja en yrkesutbildning. Yrkesvux teoretiska delar ska kunna läsas nätbaserat och vara öppet för den som vill skaffa sig en yrkesutbildning.

Alla utbildningar ska leda vidare till arbete eller studier. Utbildning får aldrig leda människor in i återvändsgränder. Möjligheten till arbete och vidare studier ska stärkas för elever som gått gymnasiesärskolan och särsvux.

Körkortslån för fler. Ett körkort kan vara avgörande för att kunna ta ett jobb. Den möjlighet till CSN-lån för körkortsutbildning som införts och som många sökt ska vidgas till fler grupper. Möjligheterna att med studiemedel genomgå en utbildning som leder till yrkeskörkort ska utökas.

Fler ska studera vidare

Vi socialdemokrater har satt upp målet att år 2020 ska minst hälften av 30–34-åringarna ha slutfört en minst tvåårig eftergymnasial utbildning. Det målet har vi nått. Men arbetsmarknadens efterfrågan på yrkeshögskole- och högskoleutbildade är fortsatt mycket stor.

Utbyggnaden av yrkeshögskolan och högskolan ska fortsätta i hela landet. Fler ska ges möjlighet att studera. Minst 30 000 nya utbildningsplatser på yrkeshögskola och högskola ska inrättas till år 2025. Högskolor och universitet ska bedriva utbildning och forskning av hög kvalitet i hela landet. Det är av avgörande betydelse för regional och lokal kompetensförsörjning och tillväxt.

Snedrekryteringen ska brytas. Konkreta mål om ökad jämställdhet, minskade geografiska utbildningsklyftor och minskade socioekonomiska skillnader i övergången till eftergymnasiala studier ska tas fram. Hälften av en årskurs ska beredas plats på högskolan. Fler ska uppmuntras att färdigställa och ta ut sin examen efter högskolestudier. För att kunna nå målen behöver en rad insatser göras genom hela utbildningssystemet, inte minst att fler pojkar klarar skolan, att studie- och yrkesvägledningen förbättras och att högskolans syn på kompetens utvecklas, oavsett om den förvärvats i arbetslivet eller genom utbildning. Det ska finnas bättre möjlighet att använda arbetslivserfarenhet för att få behörighet till eftergymnasial utbildning.

Yrkeshögskolan ska byggas ut och utvecklas. Fler ska ges möjlighet att läsa en yrkeshögskoleutbildning genom fortsatt utbyggnad av antalet platser. Nya kombinationsutbildningar, där såväl högskole- som yrkeshögskolestudier ingår, ska skapas. Fler ska kunna röra sig i vardera riktningen, dels genom att fler yrkeshögskoleutbildningar görs relevanta för akademiker och dels genom att validering och tillgodoräknande av yrkeshögskoleutbildning förbättras för den som vill söka sig till högskolan. De kvalificerade yrkesutbildningarna ska bli fler och progressionen säkerhetsställas inom och mellan olika kvalifikationsnivåer (SeQF), vilket också underlättar samverkan mellan yrkeshögskolan och högskolan.

Lärcentrum i hela landet ska öka tillgången till högre utbildning. Det ska fortsatt satsas på lärcentrum, som är en öppen fysisk lärmiljö där de studerande kan få hjälp med studierna av lärare och annan personal, så att yrkeshögskole- och högskoleutbildningar blir tillgänglig för fler. Samverkan mellan kommuner, yrkeshögskolan och lärosäten ska stärkas så att fler utbildningsplatser kopplas till lärcentrum och den digitala pedagogiken utvecklas för att säkra kvaliteten i utbildningarna. Distansutbildningen behöver utvecklas och ta hänsyn till landsbygdens behov.

Högre kvalitet i högskolan. Ett nytt styr- och resurstilldelningssystem är centralt för kvalitetsutvecklingen i svensk högskola och för att säkerställa att arbetsmarknadens behov tillgodoses. Samarbetet mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor behöver öka, inte minst för att säkra upp tillgången på verksamhetsförlagd utbildning och arbetslivsanknytning i utbildningarna. Lärosäten som samverkar med det omgivande samhället kring forskning och utbildning ska premieras ekonomiskt i ökad utsträckning.

Högskolan ska kunna möta studenter med olika bakgrund. Därför ska högskolepedagogiken och den lärarledda tiden öka, framförallt inom humaniora, samhälls- och utbildningsvetenskap. Ett treterminssystem på högskolor och universitet ska införas. Ett första steg mot det är att studenter erbjuds tillgång till fler, för sin utbildning, relevanta sommarkurser för att ges möjlighet att snabbare genomföra sin högskoleutbildning. Det skulle möjliggöra både samhällsekonomiska och privatekonomiska vinster genom att studenter snabbare kan komma ut i arbetslivet. På så vis kan fler studenter ta en examen snabbare. Studenthälsan ska bli bättre på att

möta psykisk ohälsa. Studie- och yrkesvägledningen på högskolan ska förbättras och samtliga högskoleutbildningar ska förbereda studenterna för en allt mer digitaliserad och automatiserad arbetsmarknad. Lärosätena ska ta ansvar för att en större andel än idag av de som påbörjar en utbildning också tar sin examen.

Internationaliseringen av högskolan ska öka. I en allt mer globaliserad värld behöver Sverige i högre grad dra nytta av och lära av andra länder. Mobilitetsprogram för svenska studenter ska införas och vägar att stimulera fler utländska studenter som tar examen att sedan välja att stanna och arbeta i Sverige ska ses över. Sverige ska ha ett nationellt mobilitetsmål: 25 procent av de svenska studenterna ska ha studerat eller praktiserat utomlands. Norden ska stärkas som ledande forskningsregion och samverkan med våra grannländer öka.

Fler ska disputerat och villkoren för unga forskare ska fortsätta att förbättras.

Forskningsanslagen ska fördelas jämställt och det ska bli mer attraktivt och meriterande att undervisa. Andelen kvinnliga professorer ska öka. Alla lärosätenas professorer ska undervisa på grund-, avancerad- och forskarnivå.

Vi ska öka investeringarna i forskning, stärka den fria forskningen genom större basanslag och öka samverkan för att möta de stora samhällsutmaningarna såsom klimat, digitalisering och hälsa. Andelen av EU:s budget som går till forskning ska öka.

Våra välfärdsyrken ska bli mer attraktiva

Många av de bristyrken som det är störst efterfrågan på finns inom välfärden. Ska välfärden fortsätta att utvecklas behöver attraktiviteten i välfärdsyrkena öka.

Attraktiva arbetsvillkor i välfärden. Socialdemokratin ska vara den politiska kraft som garanterar att välfärdens professioner stärks, får bättre arbetsvillkor, arbetsmiljö och större möjligheter till fortsatt lärande. Det ska märkas för de anställda i välfärden när Socialdemokraterna styr. Byråkratisering, marknadsstyrning och de negativa effekterna av new public management ska motverkas. Tillitsbaserad styrning ska utvecklas. Professionernas ansvar ska renodlas, ledarskapet utvecklas och mer personal anställas. Upphandlingsregelverket ska användas för att kräva trygga heltidsjobb, schyssta villkor och kollektivavtal. Privata välfärdsföretag ska också ta ansvar för att säkra framtidens kompetensförsörjning.

Kompetensutvecklingen inom välfärden ska öka. Möjligheterna att utvecklas inom yrket och fylla på med ny kunskap ska förbättras. Den som arbetar inom välfärden ska ha möjlighet att använda sin egen kompetens och påverka hur arbetet kan utföras smartare. Välfärdens proffs ska ha inflytande över sin arbetssituation och kompetensutveckling.

Utbildningarna för sjukvårdens professioner ska förbättras. Läkarutbildningen ska förändras i påbörjad riktning så att det går snabbare till färdig specialisering. Dimensionering av specialiseringstjänstgöringsplatserna (ST) för läkare ska samordnas nationellt för att säkerställa att det utbildas tillräckligt också när det gäller mer ovanliga läkarspecialiteter. Resurser ska riktas till ST-platser för specialistläkare i allmänmedicin då fler behöver utbildas. Vårdens medarbetare ska ha möjlighet att vidareutbilda sig och göra karriär. Det ska finnas avancerade specialistsjuksköterskeutbildningar för att klara vårdens framtida behov. För att komma till rätta med bristen på specialistsjuksköterskor och minska operationsköerna ska steg tas för att reglera sjuksköterskors specialistutbildning på ett liknande sätt som läkares – det vill säga att utbildningen sker som en del av en anställning i stället för en helt fristående högskoleutbildning. Därmed blir den enskilde garanterad lön under specialistutbildningen, vilket också kan få fler att vidareutbilda sig. Staten har ett särskilt ansvar för att säkra kvaliteten i den verksamhetsförlagda utbildningen. För att möta undersköterskebristen behöver yrket göras mer attraktivt. Likvärdighet i undersköterskeutbildningen ska säkerställas och yrket regleras, exempelvis genom legitimation eller en skyddad yrkestitel. Det ska vara lätt att kombinera utbildning till undersköterska med SFI eller påbörja utbildning på annat modersmål än svenska. Nya och bättre möjligheter till kompetensutveckling och specialisering ska skapas.

3. En gedigen grund att stå på

Kunskap och bildning är grunden för varje människas frihet. Den öppnar dörrar för att aktivt delta i samhällslivet och göra egna livsval. Den rustar oss för arbete och bygger vårt lands välstånd. Varje ny generation ska därför nå längre än sin föregående. Då behöver kunskapsresultaten fortsätta höjas och fler lära sig mer.

Det livslånga lärandet startar i förskolan. Genom en bra och jämlik förskola tas det första steget för att jämna ut förutsättningarna för barn med olika familjebakgrund. Alla barn ska få gå en förskola av hög kvalitet med små barngrupper, där behörig och kunnig personal har tid att se var och en. Fler utbildade barnskötare och förskollärare ska anställas och förskolans språkutvecklande uppdrag prioriteras. Mer tid i förskola och fritidshem för barn till arbetslösa och föräldralediga är betydelsefullt för barns utveckling och en central jämlikhetsfråga.

Skolsegregationen ska brytas. Sverige har tidigare haft det mest jämlika och högpresterande skolsystemet i världen. Dit ska vi ta oss igen. Ett första steg är att Skolkommissionens arbete fullföljs, genom ökat stöd och tydligare styrning. Staten har det yttersta ansvaret för att skolan är jämlik och skolans kompensatoriska uppdrag uppfylls. Vår viktigaste uppgift är att ge alla elever samma chans att nå höjda kunskapsresultat. Mer resurser ska gå till de skolor som behöver det bäst. Barn ska aldrig delas upp utifrån föräldrarnas inkomst och utbildning. En skola där barn med olika erfarenheter och bakgrund möts är en grundbult i en livskraftig demokrati. Skolvalet ska integrera, inte segregera. Därför behöver skolvalet moderniseras så att det blir fritt och rättvist för alla elever. Kötid ska inte vara ett urvalskriterium. Ansvaret för nyanlända elever ska spridas solidariskt mellan skolor. På så vis främjar vi en blandad elevsammansättning. Marknadsmekanismerna i skolsystemet behöver kraftigt begränsas och vinstjakten i skolan stoppas. Kommunerna ska ges ett avgörande inflytande vid nyetableringar av friskolor. Skattemedel som avsatts till grundskolan ska inte kunna flyttas från en kommun till en annan av fristående skolhuvudmän med verksamhet i olika delar av landet.

Alla skolor ska vara bra skolor. Fokus i skolan ska vara på kunskap och bildning. Där ska ordning och studiero gälla för alla elever. Skolans kompensatoriska uppdrag ska stärkas genom att skolpengen reformeras, bland annat så att resurser fördelas mer efter behov. Läsa-Skriva-Räkna-garantin ska tillsammans med fler speciallärare och stärkt specialpedagogisk kompetens göra att alla elever ges rätt stöd i tid. Möjligheten till fjärrundervisning ska öka så att skolor i hela landet kan erbjuda undervisning av behöriga lärare. Ett skolbibliotek med utbildad bibliotekarie fyller en viktig funktion i att öka elevernas måluppfyllelse. En läxhjälpsgaranti ska införas och fritidshemmen ska utvecklas för att öka jämlikheten i skolan och se till att alla barn har möjlighet att ta del av stimulerande fritidsaktiviteter.

Elevhälsan ska fortsätta utvecklas. Elevhälsan ska ha mer personal och ett sammanhållet uppdrag att bidra till elevernas lärande. Det ska i elevhälsan finnas screeningprogram för psykisk hälsa. Krafttag ska tas för att bryta den psykiska ohälsan. Då blir skolan en tryggare plats och fler elever når kunskapsmålen.

Det ska vara lättare att få särskilt stöd i mindre undervisningsgrupp och genom digitala hjälpmedel. Genom nya arbetssätt och en av professionen driven digitalisering kan undervisningen utvecklas och möta fler elever utifrån deras förutsättningar. Särskilda satsningar ska göras för att skolan bättre ska nå elever med hög skolfrånvaro, så kallade hemmasittare. Alla elever ska ges goda förutsättningar att göra kloka yrkes- och utbildningsval. Återinförandet av obligatorisk prao i grundskolan ska följas av stärkt kvalitet och likvärdighet i studie- och yrkesvägledningen. Studie- och yrkesvägledningen ska ha ett tydligare kompensatoriskt uppdrag och aktivt arbeta för att bryta stereotypa studieval baserat på kön, social eller kulturell bakgrund. Fler elever måste ges verktyg att fatta kloka studie- och yrkesval som bryter med skolans förväntade normer om att högskolestudier är den bästa vägen. Vägledningen ska ges tydligare nationella målsättningar och föras in i grundskolans timplan. En nationell digital vägledningsplattform för elever och personal ska tas fram.

Alla ska nå gymnasiekompetens

Alla som växer upp i vårt land eller kommer hit senare ska kunna skaffa sig en gymnasieexamen eller sådan gymnasiekompetens som leder till arbete. Det är den grund som krävs för att etablera sig på arbetsmarknaden eller studera vidare.

Gymnasieskolan ska rustas som bildningsinstitution. Den ska utbilda unga att bli aktiva medborgare men också förbereda eleverna för arbetsmarknaden och vidare studier. Kraven på språkliga, matematiska, digitala och sociala kompetenser ökar i de flesta yrken. Därför ska alla gymnasieprogram ge grundläggande högskolebehörighet. Av samma skäl ska gymnasieskolan omfattas av skolplikten, och därmed bli obligatorisk. Jämlikheten och måluppfyllelsen ska öka genom att resursfördelningen i gymnasiet till skillnad från i dag tar hänsyn till elevernas olika förutsättningar och viktas socioekonomiskt. Ämnesbetyg ska ersätta de nuvarande kursbetygen för att öka kunskapsprogressionen och minska elevernas stress. En del i att säkra kompetensförsörjningen är att ge ett löfte om anställning till alla gymnasieelever som slutför vård- och omsorgsprogrammet som undersköterskor samt barn- och fritidsprogrammet som barnskötare. De ska vara garanterade en tillsvidareanställning på heltid.

Introduktionsprogrammen ska göras om. Introduktionsprogrammen har misslyckats med att sluta klyftan mellan grund- och gymnasieskolan. Det ska därför utvecklas helt nya och mer flexibla vägar till en gymnasieexamen. Elever ska inom ramen för gymnasieskolan kunna läsa upp grundskolekurser. Alla elever ska nå en gymnasieexamen, men resan dit ska tydligare utgå från varje elevs förutsättningar och behov. Nyanlända elever ska parallellt med studier i svenska kunna

läsa kurser som ingår i det gymnasieprogram de vill ta examen i. Möjligheten att läsa ämneskurser på fler språk än svenska måste öka för att korta vägen till en gymnasieexamen.

Mer folkbildning för fler möjligheter att skaffa sig en kunskapsgrund att stå på. Den miljö och den pedagogik som erbjuds inom folkbildningen har en unik förmåga att möta individen där den står. Studieförbunden ska stärkas så att fler vuxna ges möjlighet att utvecklas utifrån sina intressen och drivkrafter. Folkhögskolan ska utvecklas med mer resurser och utbildningsplatser i hela landet. För att folkhögskolorna ska kunna ge alla deltagarna stöd i undervisningen behöver den specialpedagogiska kompetensen utvecklas.

En vuxenutbildning som möter nya grupper. Vuxenutbildningens dörrar ska stå öppna för alla – oavsett om man behöver läsa in en hel gymnasieutbildning eller ställa om senare i livet. Det har införts en rätt till komvux så att vuxenutbildningen nu finns för alla som vill komplettera med det som krävs för att studera vidare. Samtidigt ser vi att fler deltagare i vuxenutbildningen har en mycket svag utbildningsbakgrund och otillräckliga kunskaper i svenska. Därför behöver särskilda stödinsatser och språkutvecklande arbetssätt utvecklas inom vuxenutbildningen. Det finns också ett stort behov av att arbeta uppsökande mot grupper som har ett stort behov av utbildning eller har svaga kunskaper i svenska språket. Folkbildningen och civilsamhället har historiskt lyckats möta individer utifrån sina förutsättningar som annars kanske inte nåts av de offentliga insatser. Vuxenutbildningens samverkan med folkbildning och civilsamhälle ska därför öka så att fler vuxna kan hitta sin väg för det livslånga lärandet och växa som människor.

Sverige behöver fler kunniga lärare

Att klara lärarförsörjningen är en förutsättning för allt annat. Den lärarbrist som i dag råder sänker kvaliteten i skolan, förstärker ojämlikheten och försvårar nödvändiga satsningar på utbildning.

Alla barn ska möta behöriga lärare oavsett var i landet man bor. Samtidigt vet vi att lärarbristen är allvarlig, inte minst på landsbygden och i socioekonomiskt utsatta områden, och att vi under de närmaste åren kommer ha en lärarbrist som märks på många skolor. Därför måste samhällets kraft riktas mot att hitta lösningar på lärarbristen.

Under vår tid i regeringsställning har vi anställt mer personal i skolan, höjt lärarlönerna, utbildat fler lärare, förbättrat kompetensutvecklingen och lärarutbildningarna samt minskat lärarnas administration. Men mer behöver göras.

Mer makt ska flyttas till lärarna och skolledarna att besluta om kompetensutveckling och vad man behöver för att utveckla sin undervisning och sitt ledarskap. Nationella professionsprogram ska införas för lärare och skolledare med tydliga kvalifikationsnivåer och garanterad kompetensutveckling. Då kan alla lärare utvecklas och växa i sin yrkesroll samtidigt som karriär-

och löneutveckling blir mer transparent och rättvis. Lärarnas behöver få kunskaper för att möta elever med neuropsykiatriska diagnoser och mer av digital kompetensutveckling, inte minst utifrån att programmering och digital kompetens införts i läroplanerna.

Läraryrket ska renodlas. Lärarna ska få ägna sin tid åt att planera, genomföra och följa upp sin undervisning. Skolan ska anställa en rad yrkeskategorier som kan avlasta lärarna, till exempel lärarassistenter, klassmentorer, IT-tekniker, skolkuratorer och socialpedagoger. Lärarassistenter ska ha den kunskap som krävs för att kunna avlasta lärarna.

Lärare ska utbildas och anställas i hela landet. Staten behöver ta ett större ansvar för lärarutbildningarnas dimensionering och den regionala kompetensförsörjningen. Vi vill öka den lärarledda tiden på lärarutbildningarna och införa särskilda antagningsprov. Fler universitetsutbildningar ska kunna ge dubbel examen, exempelvis både civilingenjör och gymnasielärare. En ny nationell utbildningsform ska införas så att läraraspiranter kan anställas på deltid i skolan med lön från dag ett, samtidigt som de studerar på deltid till lärare. Personer som kan läsa en kortare lärarutbildning för att bli behörig lärare ska prioriteras.

Fler ska kunna bli lärare senare i livet. Akademiker ska ännu enklare kunna bli lärare genom att en akademisk examen och tidigare yrkeserfarenhet som regel ska kunna ligga till grund för ämnesbehörighet. Den i dag tre terminer långa kompletterande pedagogiska utbildningen (KPU) ska erbjudas även för andra lärarexamina och kortas till ett år, genom en kombination av ökad studietakt och kortare sommarlov. En utbildningsgaranti ska införas på KPU – ingen behörig akademiker ska nekas att läsa till lärare för att det saknas utbildningsplatser.

En rad riktade insatser för att lösa lärarbristen. Bryggutbildningar mellan olika lärarbehörigheter ska finnas. Ett karriärväxlarspår mot förskolläraryrket ska införas för barnskötare och andra relevanta yrkesgrupper. Fler behöriga folkhögskollärare ska utbildas och anställas för att värna folkbildningens unika särart. Speciallärar- och specialpedagogutbildningen ska fortsätta byggas ut. Särskilda insatser ska göras för att attrahera fler lärare att ta steget och läsa en påbyggnadsutbildning.

Fler behöriga yrkeslärare. Det är en förutsättning för attraktiva yrkesutbildningar. För att kunna locka dem med en yrkeskarriär som facklärda arbetare till läraryrket behöver studiefinansieringsmöjligheterna stärkas och möjligheten att kombinera arbete med studier förbättras. Det ska fortsatt finnas behörighetsgivande utbildning för yrkeslärare som ger möjlighet att kombinera studier och arbete och få en yrkeslärarexamen.

Avslutande ord

Genom kunskap byggs ett starkt demokratiskt samhälle. När alla ges tillgång till kunskap läggs grund för att människor ska kunna vara aktiva och jämlika medborgare. Genom kunskap rustas var och en att navigera i ett snabbt flöde av information, och att kritisk granska avsändare och innehåll. Kunskap är samhällets bästa försvar – mot klyftor och intolerans, mot extremism, populism och faktaresistens.

Med kunskap läggs grund för innovation och konkurrenskraft. Genom förmåga och mod att bejaka förändring och ställa om har Sverige blivit ett av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga länder. Vi har mött förändring genom att skapa trygghet och rusta med ny kompetens. Så har människor kunnat hitta nya vägar vidare när yrken, företag och ibland hela industrier har lagts ner. Så har svensk konkurrenskraft byggts stark och så har människor kunnat växa. Det är den svenska modellen.

Vi vet att jobben kommer fortsätta förändras. Det kommer att ske i en snabbare takt och mer genomgripande än vi tidigare sett. Det skapar möjligheter och nya vägar framåt för fler. Men det betyder också att människor behöver stå beredda att möta framtiden genom att ta sig an nya arbetsuppgifter och nya jobb. Det gäller den som kliver ut i arbete direkt från gymnasieskolan likväl som den som pluggat vidare. Det gäller den som befinner sig mitt i arbetslivet och den som kommer till Sverige mitt i livet.

Vi Socialdemokrater vet att trygghet bygger Sverige starkt, och att trygghet i framtiden allt mer kommer att handla om kunskap och kompetens. Därför ska vi möta 2020-talet med ökad kunskap. Med ökade möjligheter för människor att växa och växla i arbetslivet, och med nya politiska reformer för kunskap för framtiden.